



REGERINGSKANSLIET

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten kan inte ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna i landet. Information bör sökas också från andra källor.

Utrikesdepartementet

## **Mänskliga rättigheter i Kazakstan 2011**

---

### **ALLMÄNT**

#### **1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna och trendanalys**

Från att tillsammans med grannlandet Kirgizistan i början av 2000-talet ha varit ett land där situationen för mänskliga rättigheter, jämfört med övriga Centralasien, var den minst problematiska, har läget i Kazakstan under de senaste åren försämrats. Skälet är främst att president och regering alltmer söker stärka sin politiska kontroll i takt med att ett antal oppositionsrörelser växer fram i landet. Under de senaste åren har även något av en personkult kring president Nazarbajev uppstått och den synes tillta i styrka.

Inför Organisationen för säkerhet och samarbete i Europas (OSSE) ministerrådsmöte i Madrid i november 2007, då det beslöts att Kazakstan under 2010 skulle få ordförandeskapet i organisationen, fanns förhoppningar att OSSE-ordförandeskapet också skulle bidra till ytterligare förbättringar för respekten för mänskliga rättigheter och leda till fortsatta politiska och sociala reformer i landet. Dessa förhoppningar har i stor utsträckning inte infriats, även om de kazakstanska myndigheterna själva gör gällande att landet uppfyllt alla de åtaganden som gjordes i Madrid.

Regeringen erkänner generella brister på området mänskliga rättigheter och samarbetar med internationella och enskilda organisationer för att komma till rätta med dem. Nya organ inrättas, nya strategier och dokument antas, men många gånger uteblir de praktiska resultaten. Även om regelbundna dialoger om mänskliga rättigheter med EU har etablerats, finns det fortfarande en viss ovilja att diskutera enskilda fall av misstänkta kränkningar av de mänskliga rättigheterna.

Noteras bör dock att landets långvariga ekonomiska tillväxt och de goda statsfinanserna gör det möjligt för regeringen att fortsatt förbättra välfärden och det sociala skyddsnätet för stora delar av befolkningen.

## **2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer**

Kazakstan har tillträtt:

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* samt det fakultativa protokollet om enskild klagorätt. Regeringen har utarbetat ett förslag till parlamentet om ratifikation av det andra tilläggsprotokollet om avskaffandet av dödsstraffet och presidentens människorättskommission har rekommenderat ratificering av det andra tilläggsprotokollet.
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)*
- Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (CERD)*
- Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of all forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* samt det fakultativa protokollet om enskild klagorätt
- Konventionen mot tortyr, *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* (inklusive tilläggsprotokollet)
- Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* samt de två tillhörande protokollen om barn i väpnade konflikter och om handel med barn och barnpornografi
- Konventionen mot påtvingade försvinnanden (CED)
- Flyktingkonventionen, *Convention related to the Status of Refugees*, samt det tillhörande protokollet från 1967

Kazakstan planerar att tillträda konventionen om rättigheter för personer med funktionshinder, (CRPD) men har oroats över de stora kostnader som exempelvis anpassning av infrastruktur skulle medföra. Socialministern har tillkännagivit att man siktar på ratificering under 2012.

Kazakstan har inte tillträtt Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, International Criminal Court (ICC).

Kazakstan rapporterar regelbundet till de FN-kommittéer som övervakar att konventionerna efterlevs. Numera är eftersläpningen i rapporteringen mindre än tidigare.

## MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

### 3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Det har förekommit mord på oppositionspolitiker, men det är svårt att fastställa om dessa handlingar har haft politiska förtecken eller kommersiella, ty politisk verksamhet och ekonomiska intressen är många gånger sammanflätade.

Våld och tortyr förekommer fortfarande i häkten och fängelser, ofta som ett sätt att tvinga fram bekännelser och i vissa fall med dödlig utgång. Från myndighetshåll har vissa insatser gjorts för att komma till rätta med dessa problem, exempelvis genom utbildning av personalen. Några poliser och anställda vid fängelser har åtalats och fällts för brottet tortyr, som återfinns i den kazakiska brottsbalken.

Förhållandena i de kazakiska fängelserna är fortsatt bristfälliga även om myndigheterna i samarbete med organisationer för mänskliga rättigheter vidtagit vissa åtgärder och de faktiska förhållandena förbättrats. Enligt en inhemsk uppgift har antalet intagna fortsatt att minska från 63 000 år 2009, till 57 000 år 2010 och knappt 45 000 år 2012. Av dessa var 3 475 kvinnor och 1 433 ungdomar under 21 år. En amnesti för vissa kategorier frihetsberövade och andra dömda genomfördes vid årsskiftet 2011-2012 med anledning av Kazakstans 20-årsjubiléum som självständig stat. De sanitära förhållandena på fängelserna är bristfälliga och medför spridning av sjukdomar som tuberkulos och hiv/aids. Därutöver lider fångarna brist på mat och mediciner. Fängelsestraffen är ofta långa – genomsnittet är över sju år. I en internationell jämförelse av antal fångar per 100 000 invånare hamnar Kazakstan med 323 på plats 29 av 169 – mer än fyra gånger så många som Sverige (78) på plats 163. Enligt strafflagen finns alternativ till fängelsestraff, men domarna använder sällan sådana alternativ. Fängelsesystemet prioriterar bestraffning snarare än rehabilitering eller återanpassning. Beslutet att föra över fängelsesystemet från justitie- till inrikesministeriet ses som en bekräftelse av denna inriktning.

### 4. Dödsstraff

Det moratorium för verkställande av dödsstraff som infördes i december 2003 ersattes i juli 2009 med ett närmast totalt, uttryckligt avskaffande. Dödsstraffet kvarstår dock för terroristbrott eller särskilt svåra brott under krigstid. Presidentens människorättskommission har rekommenderat att dödsstraffet avskaffas helt.

## 5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Godtyckliga frihetsberövanden förekommer i Kazakstan, trots att det enligt konstitutionen krävs beslut av domstol eller åklagare för att kunna häkta någon.

Rätten att lämna landet och fritt återvända respekteras generellt. Kravet på utresevisum avskaffades 2001, förutom för emigranter och för personer som i sin tjänsteutövning haft tillgång till statshemligheter.

## 6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Konstitutionen föreskriver en oberoende dömande makt, men i praktiken verkar rättsväsendet vara underställt den verkställande makten och i sista hand presidenten. Det finns lokala och regionala domstolar samt en Högsta domstol. En dom kan överklagas till närmast högre instans. Det finns även en militärdomstol. Presidenten nominerar kandidater till Högsta domstolen och kan både utse och avsätta domare i de regionala och lokala domstolarna. Det har förekommit uppgifter att man från regeringens sida sökt påverka domstolarna i vissa enskilda mål.

Den tidigare konstitutionsdomstolen har omvandlats till ett konstitutionellt råd, som tolkar grundlagen. Presidenten utser tre av dess sju medlemmar och har vetorätt över dess beslut.

I konstitutionen fastslås att rättegångar i princip ska vara offentliga. Åtalade som inte har råd med en försvarsadvokat ska förses med ett offentligt biträde genom statens försorg. Det är dock inte alla som blir informerade om denna rättighet. Korruptionen inom den dömande makten är utbredd.

Den ombudsmannainstitution som etablerades 2002 har starkt begränsade möjligheter att verka. Ombudsmannen har inte befogenhet att undersöka klagomål som rör presidenten, parlamentet, regeringen, konstitutionsrådet, riksåklagaren, valkommissionen eller domstolarna. Däremot kan ombudsmannen undersöka förhållandena i häkten och fängelser liksom övergrepp som rapporteras ha begåtts av polisen.

## 7. Strafffrihet

Strafffrihet, det vill säga underlåtenhet från statens sida att beivra och bestraffa brott, och särskilt brott begångna av statens representanter, är ett problem i Kazakstan. Myndigheterna har de senaste åren vidtagit vissa åtgärder för att

komma till rätta med detta, bland annat utvidgades strafflagens definition av tortyr 2002 så att också tortyr, där förövaren är en statlig tjänsteman och syftet är att framkalla bekännelser, nu är kriminaliserat. Presidenten och hans närmaste garanteras rättslig immunitet (se vidare nedan).

## **8. Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet**

Yttrande- och tryckfrihet föreskrivs visserligen i konstitutionen men respekteras inte alltid i praktiken. Censur är enligt medialagen förbjudet men vissa ämnen som kritik mot presidenten och korruption på hög nivå är ändå tabubelagda.

Vid en första anblick kan medielandskapet i landet se mycket varierat ut. Enligt officiella siffror finns inte mindre än 2 700 mediaföretag, på det elektroniska området, till exempel 50 TV-kanaler (varav nio statliga), 49 radiostationer (fem statliga) och sex satellit-TV-kanaler (en statlig). Värt att notera är dock att många av de icke-statliga mediabolagen kontrolleras av ekonomiska intressen som står presidentens parti eller hans familjs ekonomiska intressen mycket nära. Inhemska, oberoende bedömare menar att högst 15 procent av samtliga mediaföretag i praktiken är oberoende.

Trakasserier och misshandel av journalister från oberoende media som uttryckt kritik mot regeringen förekommer i relativt stor omfattning. Myndigheterna kan också ingripa mot media genom att återkalla den nödvändiga licensen. Av denna anledning är självcensur en vanlig företeelse. Andra påtryckningsmöjligheter kan vara att försvåra tillgång till tidningstryckerier eller anklaga mediaföretag för skattebrott.

År 2009 antogs även en omstridd lag om internet, där de som tillhandahåller sådana tjänster i princip likställs med en ansvarig utgivare för en tidning. Således skulle internetleverantören kunna göras ansvarig för innehållet i bloggar som publiceras via dennes servrar.

I den senaste rankningen av pressfriheten som organisationen Reportrar utan gränser (RSF) genomfört i sammanlagt 179 länder hamnade Kazakstan på plats 154 jämfört med 162 året innan.

## **9. Mötes- och föreningsfrihet**

Förenings- och församlingsfrihet föreskrivs i konstitutionen men begränsas i praktiken. Föreningar och politiska partier måste registreras för att få verka. Efter en ändring i lagen år 2009 om politiska partier krävs att ett parti måste

samla in 40 000 namnunderskrifter (dessförinnan 50 000, men före 2002 endast 3 000). Lagen förbjuder politiska partier som grundar sig på etnicitet, kön eller religion.

För att få hålla offentliga möten och demonstrationer (även enmansdemonstrationer) krävs att ansökan lämnas in senast tio dagar i förväg till de lokala myndigheterna med detaljerade uppgifter om demonstrationen, dess syfte och deltagare. För politiska möten lämnas i praktiken inga tillstånd. Polisen ingriper ofta mot olagliga demonstrationer. Ett annat sätt att kontrollera mötesverksamheten är att hänvisa till någon avlägsen plats i förorten och annan tidpunkt än den som sökts, istället för att ge tillstånd till möte på centrala torg i städerna. Även vissa religiösa samfund uppges ha nekats tillstånd för möten eller demonstrationer.

## **10. Religions- och övertygelsefrihet**

Staten är sekulär och i huvudsak råder religionsfrihet. De etablerade religionerna (islam, ortodoxi, katolicism, judendom med flera) rapporteras inte ha några nämnvärda svårigheter. Totalt är ett åttiototal olika trossamfund representerade i landet. En ny religionslag har antagits som bland annat kräver ny- eller omregistrering av alla religiösa sammanslutningar och inskränker möjligheten till införsel av religiös litteratur från utlandet.

Det förekommer att myndigheterna trakasserar vissa mera radikala muslimska grupper (förebärande ”kamp mot terrorism”). Mot vissa icke-traditionella kristna grupper finns en misstänksamhet från myndigheternas sida. Detta gäller även ett antal icke-statliga organisationer med föregivet socialt eller annat syfte som misstänks kunna ägna sig åt att sprida sitt budskap.

## **11. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna**

Det politiska livet i Kazakstan domineras totalt av ett starkt presidentstyre. President Nazarbajev och hans parti Nur-Otan dominerar fullständigt. Övriga politiska krafter är fragmentiserade och marginaliserade. Presidenten kan lagstifta genom dekret. Han utser och avskedar regeringens ministrar och har även makt att upplösa parlamentet. Presidenten måste i princip godkänna förändringar i konstitutionen.

President Nazarbajev omvaldes 2005 för en mandatperiod på sju år. Enligt observatörer och organisationer för mänskliga rättigheter präglades valet av såväl oegentligheter som våld och trakasserier mot oppositionella, och vissa kandidater hindrades från att ställa upp. Genom en författningsändring 2007

förkortades presidentens mandatperiod till fem år, vilket skulle börja gälla från och med presidentvalet 2012. Det presidentval, som skulle äga rum år 2012, tidigarelades dock. I januari 2011 beslöt parlamentet att folket i en beslutande folkomröstning skulle inställa presidentvalen 2012 och 2017 och i stället förlänga Nazarbajevs ämbetsperiod till 2020 (då han alltså skulle vara 80 år gammal). Kazakstans konstitutionsråd förklarade att en folkomröstning skulle strida mot författningen, varpå president Nazarbajev utlyste nyval till april 2011. I presidentvalet, som ägde rum den 3 april, fick Nazarbajev 95,5 procent av rösterna och omvaldes därmed för en femårsperiod, till 2016. OSSE:s Office of Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR:s) internationella valobservatörer rapporterade om brister i genomförandet valet liksom om avsaknaden av oppositionskandidater och en politisk debatt inför valet.

Under 2010 antogs också särskilda lagar rörande presidentens ställning, varigenom han utsågs till Nationens Ledare, något som ger honom ett avgörande inflytande på inrikes-, utrikes- och säkerhetspolitiken så länge han lever. Lagen ger honom och ”de familjemedlemmar som bor med honom” immunitet över privat egendom och tillgångar som är förknippade med tjänsten samt stadgar om särskilda straff för förtal av eller förklenande omdömen om presidenten och hans familj. Angrepp på presidentens liv betraktas som utslag av terrorism och omfattas således av undantaget i förbudet mot dödsstraff.

Vid parlamentsvalet i augusti 2007 nådde endast ett parti, presidentens Nur-Otan, över tröskeln om sju procent av rösterna som krävs för att få plats i parlamentet. Landet fick således ett enpartiparlament. Inhemsk och utländsk kritik ledde till att man ändrade valreglerna så att det parti som får näst flest röster får ta plats i parlamentet även om det inte klarar att komma över sjuprocentsspärren. Vid parlamentsvalet i januari 2012 kom dock två mindre partier över sjuprocentsspärren – Ak Zhol, som fick åtta mandat, och Kazakstans Folkliga Kommunistparti (KNPK), som fick sju. Nur-Otan fick 83 mandat av totalt 98 och är inte beroende av de två mindre partierna i parlamentet. Det andra kommunistpartiet, Kazakstans Kommunistiska Parti (KPK), hade suspenderats under ett halvår genom domstolsbeslut och fick inte delta i valet. Ett annat parti, Ruchaniat, som hade registrerats av valkommissionen, uteslöts bara ett par veckor före valet. Några av de mest kända kandidaterna för det socialdemokratiska oppositionspartiet (OSDP) ströks från vallistorna på diskutabla grunder. ODIHR:s valövervakare kritiserade valprocessen på olika punkter även denna gång.

## **EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER**

### **12. Rätten till arbete och relaterade frågor**

Diskriminering inom arbetslivet på grund av kön, hudfärg, religion eller politisk åsikt är förbjuden men förekommer. Den normala arbetsveckan är 40 timmar. Det finns föreskrifter för arbetsmiljön, men särskilt inom industrisektorn är såväl hälso- som säkerhetsförhållandena undermåliga.

Konstitutionen föreskriver vissa grundläggande rättigheter för arbetare. Exempelvis har dessa rätt att bilda och ansluta sig till fackliga organisationer men denna rätt uppges inte alltid respekteras. Tvångsarbete är förbjudet men lär förekomma i viss utsträckning.

Kazakstan har tillträtt Internationella arbetsorganisationens (ILO) åtta centrala konventioner om föreningsfrihet och förhandlingsrätt, icke-diskriminering i arbetslivet, förbud mot tvångsarbete och förbud mot barnarbete, men som framkommit ovan är tillämpningen i vissa fall bristfällig.

Landets ekonomiska tillväxt har inom vissa sektorer lett till ökad efterfrågan på arbetskraft vilket i sin tur resulterat i snabbt stigande löner och i vissa fall även brist på arbetskraft. Det är mot den bakgrunden man bör se regeringens överväganden att i ökande omfattning tillåta, och i vissa fall legalisera, arbetskraftsinvandring och gästarbetare från grannländerna Tadzjikistan och Uzbekistan.

### **13. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa**

Det största utgiftsområdet i statsbudgeten (cirka en fjärdedel av de totala utgifterna) utgörs av social välfärd. Det kan inte sägas förekomma någon av myndigheterna påbjuden diskriminering vad gäller olika befolkningsgruppers tillgång till grundläggande hälsovård. Däremot förekommer även inom hälsovården korruption och mutor. För de delar av befolkningen som har ekonomiska förutsättningar finns omfattande privata alternativ

### **14. Rätten till utbildning**

För barnen i Kazakstan är skolgången obligatorisk upp till 16 års ålder. Utbildningen är inte avgiftsbelagd. Flickor och pojkar går i skolan i samma utsträckning. Av statsbudgetens medel anslås 15 procent till utgiftsområdet utbildning. Läs- och skrivkunnigheten ligger över 90 procent. Även inom undervisningsområdet finns det, för den som kan betala, ett överflöd av privata alternativ.

### **15. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard**



Den goda ekonomiska tillväxten i landet gör det möjligt för myndigheterna att i ökande grad genomföra olika sociala satsningar till förmån för befolkningen. Levnadsvillkoren i landet är, som i många transitionsekonomier, varierande mellan olika befolkningsgrupper (till exempel mellan stad – främst landets största stad Almaty och huvudstaden Astana – och landsbygd). På grund av det goda statsfinansiella läget, har det varit möjligt för myndigheterna att höja lönerna för statligt anställda, höja de allmänna pensionerna liksom även de särskilda bidrag, som utbetalas till personer med funktionsnedsättning och till krigsveteraner. Även till utbildningsområdet har ytterligare budgetresurser kunnat anslås, vilket exempelvis gjort det möjligt att höja beloppen för stipendier och andra former av studiemedel.

År 2011 placerade FN:s utvecklingsprogram (UNDP) Human Development Index Kazakstan på plats 68, ner från plats 66 år 2010 men upp från 73:e plats år 2006. UNDP placerade landet således i paritet med länder som Ryssland, Azerbajdzjan och Bosnien-Herzegovina. Index för Kazakstan har uppvisat en stigande tendens, utom 2010-2011.

## **OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA**

### **16. Kvinnors rättigheter**

Konstitutionen förbjuder diskriminering på grund av kön men i praktiken har inte tillräckligt gjorts för att motverka sådan diskriminering.

Som en följd av Kazakstans tillträde till FN:s kvinnokonvention har landet antagit en strategi för jämlikhet mellan könen för perioden 2006-2016 vars syfte är att säkerställa kvinnors och mäns lika rättigheter. Icke desto mindre kvarstår problem som hustrumisshandel och ökande människohandel. I december 2009 tillkom ytterligare lagstiftning om hustrumisshandel och jämställdhet mellan könen. År 2010 hamnade Kazakstan på plats 67 av 138 länder på FN:s Gender Inequality Index och 2011 på plats 41 av 134 länder på World Economic Forums Gender Gap Index. Lagstiftningen om hustrumisshandel synes dock mer vara inriktad på bestraffning av gärningsmannen än på förebyggande åtgärder. Även om det fortfarande behöver göras mycket vad gäller bland annat finansiering och övervakning av tillämpningen av lagstiftningen, anser många inhemska bedömare att det likväl finns en genuin politisk vilja att främja en aktiv och genomgripande jämställdhetspolitik.

Kvinnomisshandel är vanligt förekommande. Hustrumisshandel betraktas i breda folklager snarare som en familjeangelägenhet än som ett brott. OSSE

bedriver ett antal projekt i landet med syfte att bekämpa våld i hemmet. Kvinnor på landsbygden diskrimineras mer än i städerna och utsätts oftare för våld i hemmet, inskränkningar i utbildningsmöjligheter och sysselsättning, tillgång till information och diskriminering i sina egendoms- och äganderättigheter. I Kazakstan finns endast fyra jourhem för utsatta kvinnor.

Trots att kvinnorna generellt har en hög utbildningsnivå, är de kraftigt underrepresenterade på högre positioner i arbetslivet och av tradition äger de i långt mindre utsträckning än män företag och egendom. Andelen kvinnor i det underhus i parlamentet som valdes i januari 2012 är 24,3% jämfört med 17% i det föregående. Tre ministrar i den nuvarande regeringen är kvinnor.

## **17. Barnets rättigheter**

Kazakstan har antagit ett handlingsprogram för perioden 2007-2011 avseende bland annat barnets rättigheter. Bland annat syftar programmet till att förbättra barnens livskvalitet, förbättrade villkor för föräldralösa eller övergivna barn. I början av 2010 antogs ytterligare lagstiftning för att skydda barnets rättigheter. Emellertid är deltidsarbete för barn fortfarande tillåtet från 14 års ålder. Barn under 18 år får inte utföra tyngre arbete enligt lag men barnarbete förekommer på landsbygden, i synnerhet under skördetid.

Tillsammans med UNICEF är ett särskilt domstolssystem för yngre misstänkta brottslingar under utarbetande. Två specialdomstolar (i Astana och Almaty) finns redan. De ska förses med personal med särskild utbildning för att arbeta med minderåriga.

Barn under 18 år får inte rekryteras till väpnade styrkor. Inga uppgifter om barnsoldater har noterats.

## **18. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk**

Etniska kazaker är i viss mån privilegierade jämfört med andra etniska grupper. Kazakiska är det officiella statsspråket och krav på kunskaper i kazakiska för exempelvis statlig tjänst blir vanligare. Ryska språket är enligt grundlagen jämställt med kazakiska och har fortfarande en erkänd ställning som kommunikationsmedel mellan de mer än 100 olika etniska grupperna i landet.

Det förekommer ibland uppgifter om att vissa mindre minoriteter (exempelvis uigurer eller dunganer) upplever sig vara diskriminerade. Det är emellertid mycket svårt att avgöra huruvida detta skulle vara ett uttryck för en ”medveten

politik” från myndigheternas sida eller snarare en följd av fördomar hos andra, större befolkningsgrupper.

Det bör i sammanhanget erinras om att det allmänt anses att Kazakstan är den av de före detta sovjetrepublikerna som sedan självständigheten haft minst av religiösa eller etniska motsättningar mellan de olika folkgrupperna i landet. 2011 inträffade flera attentat på olika platser i Kazakstan, med okända motiv, som i någon mån kastar en skugga över denna bild av Kazakstan.

## **19. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet**

Tidigare var homosexuella handlingar mellan män förbjudna enligt lag men detta förbud är nu avskaffat. Kvinnlig homosexualitet har aldrig reglerats i lagstiftningen. Någon direkt förföljelse av homosexuella i samhället eller från myndighetshåll verkar inte förekomma, men HBT-personers rättigheter och ställning i samhället är fortfarande i hög grad tabu. Den bristande sociala acceptansen gör att många – om inte flertalet – HBT-personer väljer att inte offentligt visa sin sexuella läggning. Det går inte att registrera samkönade förhållanden i Kazakstan.

## **20. Flyktingars rättigheter**

Fastställande av flyktingstatus sköttes tidigare, med medverkan av de inhemska myndigheterna, av UNHCR. Sedan 1 april 2010 finns emellertid en nationell kommitté, ursprungligen under Arbets- och Socialministeriet men sedan augusti 2010 under inrikesministeriet, som ansvarar för dessa frågor. Samarbetet med UNHCR fungerar inte alltid friktionsfritt, bland annat då Kazakstan gör en översyn av UNHCR:s tidigare beslut. Av ”överprövade” UNHCR-beslut har den nationella kommittén beviljat 28 personer flyktingstatus, medan 299 personer fått sin ansökan om flyktingstatus avslagen. Det inträffade har också lett till att UNHCR återkallat vissa beslut om flyktingstatus (avseende främst uzbekerna) sedan organisationen fått bevis om terroristaktiviteter. Ett uppmärksammat fall 2011 gällde en uigurisk flykting, som beviljats permanent uppehållstillstånd i Sverige, men som efter att ha hållits frihetsberövad en längre tid i Kazakstan sändes tillbaka till Kina.

Enligt officiell statistik fanns i landet den 1 oktober 2011 totalt 559 flyktingar varav 542 från Afghanistan. Här finns ett stort mörkertal. Antalet statslösa är okänt, men uppskattas vara femsiffrigt. Ett ministerium uppskattar antalet till omkring 7 500, ett annat till 22 000 och enligt frivilliga organisationer är siffran ännu högre. UNHCR försöker förmå Kazakstan att reglera de statslösas otrygga och socialt utsatta situation.

Det finns inget betydande ”flyktingtryck” från landet. Tvärtom är Kazakstan attraktivt för gästarbetare från andra grannländer. En årlig kvot av gästarbetare fastställs utifrån arbetsmarknadsläget. År 2010 var denna 63 700 personer, vilket motsvarar 0,75 procent av den arbetsföra befolkningen. Därtill kommer en inofficiell arbetskraftsinvandring, av okänd omfattning, till främst bomulls- och tobaksodlingarna.

På migrationsområdet kan även noteras regeringens politik för ”etnisk immigration” det vill säga att få etniska kazaker utanför rikets gränser – så kallade oralmany – att flytta ”till sitt historiska hemland”. Sedan självständigheten har mer än 800 000 etniska kazaker gjort så. De återvändande får en del ekonomiska bidrag, men integrationen på lokal nivå är inte alltid problemfri. Oroligheterna i oljestaden Zhanaozen i västra Kazakstan 2011, där många oralmany bor, aktualiserade detta problem. Det är symtomatiskt att det på sistone har blivit politiskt korrekt bland högt uppsatta kazaker att hävda att politiken att aktivt uppmuntra denna politik för etnisk invandring var felaktig.

## **21. Funktionshindrades rättigheter**

Det finns lagstiftning som syftar till att säkra personer med funktionsnedsättnings rättigheter, men i praktiken är detta ett lågprioriterat område. Funktionshindrade diskrimineras i arbetslivet och det görs inte tillräckligt för att se till att dessa har tillgång till offentliga byggnader. UNDP verkar för att råda bot på detta.

Det tidigare (från sovjettiden ärvda) systemet att gömma undan funktionsnedsatta på olika institutioner börjar – låt vara långsamt – att luckras upp och ersättas med åtgärder att integrera personer med funktionsnedsättning samhället. Mycket av detta arbete görs av frivilligorganisationer, som i viss utsträckning får statligt stöd i form av offentliga medel.

## **ÖVRIGT**

### **22. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter**

Lokala och internationella organisationer för mänskliga rättigheter i Kazakstan tillåts i stort sett verka, även om flera inhemska frivilligorganisationer menar att klimatet hårdnat under senare år. Anonyma hot och avlyssning uppges ha förekommit.

Regeringen har på senare tid i större utsträckning erkänt generella brister på området mänskliga rättigheter och samarbetat med enskilda och internationella organisationer för att söka komma tillrätta med dessa brister. Man har dock fortsatt visat ovilja att diskutera specifika fall med organisationer som verkar för mänskliga rättigheter.

En viss dialog mellan myndigheter och organisationer förekommer inom ramen för den nyligen bildade Statskommissionen för demokratisering som leds av presidenten med deltagande av regeringsföreträdare, politiska partier och icke-statliga organisationer.

### **23. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter**

Sveriges bedriver inte längre något bilateralt utvecklingssamarbete med Kazakstan. EU stöder olika projekt på området mänskliga rättigheter. Det gör också flera EU-länder, Kanada, Norge, Schweiz, USA med flera bilateralt. OSSE har kontor i landet och bedriver en bred och av myndigheterna i huvudsak uppskattad verksamhet. Bland annat genomförs utbildning av lokala enskilda organisationer på området mänskliga rättigheter, exempelvis inom jämställdhet. Utbildning har även genomförts inom rättsväsendet och kriminalvården.